

כ"ו אדר, תשע"ג, 8.3.2013

גיליון מס' 350

פרשת ויקהל פקודי

זהב וזהב טהור במלאכת המשכן

מאת עמירם לב, קיבוץ עלומים

בבניית המשכן מופיעים חומרי בנין רבים וביניהם גם הזהב. לעיתים הזהב מופיע כזהב טהור, ובפעמים אחרות רק זהב. האם מדובר באותו החומר עצמו או בשני חומרים דומים אך שונים ובכוונת מכוון יש הקפדה לציין החומר המדויק. במאמר זה אנסה להראות שאין מקריות בתורה, כלומר - מדובר בשני חומרים שאינם זהים.

התלמוד מציין שבעה סוגי זהב: "אמר רב חסדא שבעה זהבים הם...."(יומא מד). את הסוגים השונים ניתן למצוא אצל שלמה בבנין המקדש וניספחיו: טוב, שחוט, סגור, פרויים, טהור, מופז, מזוקק. המילה זהב מופיעה בתנ"ך 339 פעם ואילו זהב טהור 27 פעמים בלבד. מתוך 27 פעמים אלה: 3 בהקשר של מקדש שלמה וכסא שלמה (דב"ה א, כח ודב"ה ב, ג' וט'); 24 בהקשר של בנין המשכן; 12 פעם בהוראות הבניה (פרקים כה'-ל') ו12 פעם בתיאור הביצוע (פרקים לז-לט). כאשר עורכים השוואה בין 2 קבוצות הפרקים רואים שישנה זהות כמעט מוחלטת, ובכל מקום בו מופיע זהב טהור בציווי, יופיע במדויק זהב טהור גם בתיאור הביצוע וכך להפך. כך בכל המקומות מלבד יוצא מהכלל אחד שמאיים להרוס את התזה, אך אתייחס אליו בהמשך.

תחילה ננסה להבין אם אכן יש הבדל ממה הוא נובע ובמה בא לידי ביטוי הבדל זה? אפשר לנסות להעלות השערה שזהב טהור הוא זהב מזוקק יותר (24 קרט) וכזוה הוא יקר יותר ומכובד יותר, ואילו זהב רגיל שאינו טהור יהיה נוצץ פחות אך מאידך גיסא יתכן שיהיה חזק יותר (כמו שלומדים בשעורי הפיסיקה על ערבוב מתכות וחוזק חומרים). לאור זאת סביר להניח שבכל המקומות הייצוגיים, כמו חזית הארון והשולחן, יהיה זהב טהור, ובמקומות הפחות בולטים או שנזקקת בהם גם חוזקה, כמו הטבעות המיועדות לנשיאה, יהיה זהב שאינו טהור. מנורת הזהב משום מרכזיותה וחשיבותה תהיה "כולה מקשה זהב טהור". וגם בבגדי הכהונה נמצא התייחסות דומה, הציץ- שנאמר עליו" ופיתחת עליו פיתוחי חותם קודש לה"-יהיה כמובן זהב טהור, בגלל חשיבותו ומקומו הבולט "והיה על מצח אהרון", ושאר בגדי הכהונה לא בהכרח.

ניתן להאריך בדוגמאות אבל אני רוצה להתייחס ל2 מקומות אשר סותרים את התיאוריה הנ"ל ולנסות לישוב את הסתירות: הבעיה הראשונה היא תאור מנורת הזהב בספר במדבר. בספר שמות מופיע "מקשה זהב טהור" כלומר, המנורה כולה זהב טהור, ולא רק היא אלא גם מלקחיה ומחתותיה, כפי שמתואר. ואילו בפרשת בהעלותך (תד), נאמר: "וזה מעשה המנורה מקשה זהב". אם אכן יש אכן מדובר בחומרים שונים יש כאן קושי. קושי זה ניתן לתירוק אם נבין שזהב, מלבד היותו חומר ספציפי (כפי שתואר לעיל) הוא גם שם כולל לכל סוגי הזהב, ולכן בספר שמות כאשר מתוארים החומרים השונים לפרטי פרטים יש חשיבות והקפדה על השם המדויק, ואילו בפר'

בהעלותך כאשר החומר ממנו עשויה המנורה מוזכר כבדרך אגב, ניתן להסתפק בתיאור השם הכללי של קבוצת החומרים.

תופעה זו מוכרת לנו מחיי היומיום: פאלאפון, פריג'דר, מניטו(מלגזה) ועוד. הבעיה היותר קשה היא השוני (היחיד) המופיע בספר שמות עצמו. שוני בין הנאמר בשלב התכנון, לבין התיאור המופיע בשלב הביצוע של בגד הכהן הגדול – המעיל. בפרשת תצווה (כח, לג) כתוב "ועשית על שוליו.....ופעמוני זהב בתוכם", ואילו בהמשך (לט, כ"ה) נאמר "ויעשו פעמוני זהב טהור". לכאורה שח-מט.

ובכל זאת אני רוצה להציע הסבר משלי, הסבר שאולי יש בו בכדי לתרץ את הקושי: כשניגשים לפרויקט בסדר גודל של בניית המשכן קיימת חשיבות מרבית לכך שלא תהיה כל חריגה בשום פרט. שהכל יבוצע בהתאם להוראות. אין מקום ליוזמות פרטיות. יש להקפיד על המפרט, על כתב הכמויות וכו'. לפי חלק מהפרשנים זו גם הסיבה לחזרה שניה (ושלישית) על פרטי הפרטים, על מנת להראות שאכן לא היו "חריגות בניה". אולם להכרח זה יש גם מחיר: "הדור מצווה" מה יהיה עליה? איפה יבוא לידי ביטוי ה"צורך" של העם לבטא ברמה לאומית את "כל איש אשר ידבנו ליב". הדבר דומה, למדים צבאיים. ישנה אחידות במדים ללא אפשרות להוספות שמחוץ לתקן בודאי שלא בדברים הבולטים לעין (מי שרוצה שינוי ישקיע בגומיות...). יחד עם זאת נותנת התורה את דעתה לצורך זה ומאפשרת חריגה קטנה במקום שכמעט אינו מורגש, בשולי המעיל. שם המקום היחיד שלמרות שנאמר "פעמוני זהב בתוכם" ישנה אפשרות ליוזמה אישית עד כדי "ויעשו פעמוני זהב טהור".

ולנקודה האחרונה המחזקת את האפשרות שהעליתי. בין חומרי המשכן אנו מוצאים את השש, שלפעמים מופיע כשש מושזר, ויש להניח שכאשר הוא מושזר הוא יותר מכובד. לעומת זאת תולעת שני מופיעה תמיד כתולעת שני בלבד, אין תולעת שני משזר בשום אזכור, מלבד במקום אחד, בשולי המעיל, ורק בשלב הביצוע בניגוד להוראות.

ראינו אם כן שיש זהב ויש זהב טהור אשר שונה מזהב סתם והוא מהודר יותר, מכובד יותר..

כמו"כ יש תולעת שני, ויש תולעת שני משזר, שהיא יקרה יותר.

אין להוסיף ואין לשנות מהציווי המדויק, מבחינת כל המוסיף גורע.

ורק בשולי המעיל יש אפשרות ל"הדור מצווה" כפי שאכן עושה בצלאל בן אורי ולא מסתפק בזהב אלא לוקח לפעמונים זהב טהור, ולא מסתפק בתולעת שני אלא לוקח תולעת שני משזר.

עמירם לב, חבר קיבוץ עלומים, נשוי אב לארבעה וסב לשבעה, כולם חיים בעלומים. היה מזכיר פנים, מרכז משק ומזהב 22 שנה תמחירן הקיבוץ.

אפשר לקבל את דף פרשת השבוע של הקיבוץ הדתי בדואר אלקטרוני או לראות אותו באינטרנט באתר של תנועת הקיבוץ הדתי בכתובת: www.kdati.org.il/parashat/hashavua.htm כדי לקבל את הדף כל שבוע בדואר אלקטרוני, יש לשלוח הודעה אל: webmaster@kdati.org.il ולרשום subscribe בעורת הנושא. כדי להפסיק, יש לכתוב unsubscribe בעורת הנושא. תגובות למאמרים וכן הצעות לכתוב מאמרים, יש לשלוח אל: amudim@kdati.org.il אתר האינטרנט של הקיבוץ הדתי: www.kdati.org.il